

1075: «--- de *Ipsa Tormo* ---» (repetit) (ibid. VI, 117); 1359: «loch *des Torm* e de Vila Munera, 7 focs, de Mn. F. de Perves; Tendrui, Castell Sent ---» (*CoDoACA* XII, 75).

ETIM. Del mot *torm* 'penyal o roca isolada' (*DECat* VIII, s. v.), amb l'art. arcaic *es aglutinat*, mot que és ben viu en aquesta rogalia, oït p. ex. a Alsamora i Mont-rebei que són allí mateix; i a L'Estall, poc més a l'O. hi ha el gros penyal *Lo Torm del Bobó* ['el duc'] (XVIII, 132.13). En *R. Fil. Hisp.* v, 15 (= *Top. Hesp.* I, 276) ja ho admetia; si bé en aquest article, encaminat a descoratjar les recerques excessives d'Elcock (obedient al seu mestre Griera) d'un inexistent IPSE aglutinat a l'Alt Aragó, mostrant que la freqüència d'aquesta aglutinació minva en la toponímia, des de l'E. cap a l'O., i extremant-ho, donava el cas d'*Estorm* com a insegur, perquè hi ha mots com fr. ant. *estormir* 'atacar', i *estorm* 'tempesta', *REW*, 8337, d'etimologia ben diversa; són, però, mots ben estranys a les llengües hispàniques. En realitat l'etim. *es torm* 'el penyal' és segura en aquest nom, car no manquen encara exs. d'aqueixa aglutinació a l'alt Pall. i Ribagorçana; i queda ara comprovada per les formes documentals antigues. Cf. l'art. *Torm*.

ESTÒS

Nom d'una gran ribera, afl. de la vall de Benasc, que hi desemboca per la dr. uns 3 k. amunt de la vila, provinent dels massissos de Posets i del Perdiguero.

PRON. LOCAL: *ast-/estòs*, oït a les bordes d'aqueixa ribera i a Benasc mateix, 1965.

MENCIONS ANT. Mal llegit en part amb *c* en lloc de *t* (on la poso en rodó): 1514: «la Ribera d'Estòs --- l'aygoa d'Estos» (254.10, 13), Ribera d'Estos» (257.6f.); 1522: «una terra mia sitiada a dita present bila, a la riba d'Estos, confronta a la terra de P. Banam ---» en els docs. benasquesos de la família Erill, p. p. M. de Montoliu (*Est. Rom.*, I.E.C., 1916).

ETIM. En el *DECat* III, 787a13, en donar l'etim. del benasquès i alt-ribag. *estorcina* 'mula' i *estrocina-me* 'mulam', equins en general, com a provinents d'un *ASTURCINA, derivat de l'ibero-llatí ASTURCO 'mena de cavall' documentat en Plini i Sèneca, suggeria si Estòs podia venir d'un *ASTŪRCIOS, derivació paral·lela, com sigui que en aquella alta ribera pasturen grans eugasades.

Cal, però, tenir també en compte el nom del poble bearnès *Estòs*, mun. a 2 k. d'Oloron, o sigui de 4 a 8 de la frontera ling. basca, ja doc. *Stòs* a 1368, *Astos* 1402, *Estos* 1434 (PRaymond, *Di.To.BPyr.*). Aquí també ò oberta com en el benasquès, que no lliga amb la ū d'ASTURCO, però sí amb la del vastíssim sufix toponímic -òsse, estudiat a *E.T.C.* I, 177, i en els meus *Btr. z. Nfg.* 1973, 204; que és tan estès en cat. occid. i encara més a Gascunya: p. ex. en NLL de prop d'*Estòs*: *Erdòs*, *Agòs*, *Biscarròs* etc.).

En realitat, doncs, és preferible creure que són for-

mats amb aquesta terminació aplicada a un radical basc, sigui ESTO- 'cleda' (veg. els arts. *Esterri*, *Estana* etc.), sigui —potser més aviat— *asto* 'ase', que ha donat tants NLL d'aqueixes zones, com *Estet* (veg. s. v.); bigordà *Aste* (-a) i *Astugue*, *Astú* en el Somport, i tants cogn. propis bascos com *Astonodoa*, *Asteguieta*, *Astiz* etc. És l'etim. que ja vaig acceptar (V-hi més detalls) en *Btr.z.Nfg.* 1973, 209. Hi afegeixo *Aston*, poble de l'alta vall de l'Arieja, que hi desemboca per l'esq. a Les Cabanes, provinent de la ratlla d'Andorra (així, Anyòs, *Relació d. l. V. d'Andorra*, 1838, 14). Semànticament cf. *Castellddà(se)ns* (*qal'a himari* en fonts aràbigues), *Viladàsens*, *Nyils* < *Asnils* etc.

Ben mirat, però, aquell primer enllaç etimològic no hi és incompatible, car l'ASTURCO ibèric, i amb els seus descendents *estorcina* etc.; també devien ser derivats de l'ibero-basc ASTO.

En un doc. de 1131 llegeixo un NL *Astrit*, que devia ser a l'Alt Aragó, car formava part del dot de la reina Peronella, i Anfós I el donà junt amb Bailo (p. jud. Jaca), Pina, Bel, Ardenes et Bios (*Li. Fe. Ma.* I, 118.8). De ASTO + *Orrit* (veg. art.)? ¿O seria de l'arrel d'ASTURCO o de la del cat. *astor*?

25

ESTRAC

Veral extens i important, damunt *Caldetes*, que ha donat el nom antic *Caldes d'Estrac* d'aquest poble del Maresme.

Recordem que encara és viu en forma espontània: fins oblidant la ingènua palestra de certs fills del lloc, que no veuen que *Caldetes* té ara llustre més noble gràcies a Maragall, Verdaguier i tants altres grans figures: aquell gran poeta ens en parla en *El Pi d'Estrac*, bell poema de Maragall (1901): «Aquest és aquell pi, com una catedral / que vora de la mar s'està secularment, / bevent l'aire i la llum, amb copa colossal / que mai travessa el sol ni la pot moure el vent. / Jo, a l'hora de la sesta, m'hi solc aixopugar / de la mortal carícia del sol roent d'estiu, / i veig arran de terra, la calda tremolar / entorn, i a sobre sento el miler d'aucells que hi viu; / i enllà... la mar, que brilla i riu.»

MENCIONS ANT. 1121: *Aguas Calidas d'Extarag* (Balari, *Orig.*, 13); 1128: *Aguas Calidas d'Extarag* (Mas, *NHBna.* x, 316); 1312: *Calidis de Estarach* (Finke, *Acta Ar.* I, p. xci); 1335, en dos docs.: «in balneis *Calidarum d'Estarach*» (*BABL* v, 123); 1345: «als banys de *Caldes de Starach*» (*Rubr. de Bruniquer* II, 285); també «*Caules d'Estarach*» en el Dietari de l'antic Consell de Cent (I, 430); 1359: *Caules d'Estarach* (*CoDoACA* XII, 14); 1367-73: *Caulles d'Estarach*, entre els termenals de la vegueria de Bna. (*ZRPb.* XII, 99); fi S. XVIII: «*Caldas de Estarach* o *Caldetes*» (Maldà, *Excursions*, p. 71).

Riera de *Caldas* llegeixo en un o dos dels docs. dels Ss. XII-XIII que ha publicat Pons Guri en el *Diplomari* del Mon. de Sant Pol de Mar.

HOMÒNIMS. Riera d'*Estrac*, afl. esq. de l'Onyar,